

2016'nin

Suudi Arabistan ile İran arasında çıktı

Suudi Arabistan'da aralarında Şii din adamı Şeyh Nimr'in de bulunduğu 47 kişinin idam edilmesi, bölgede gerilimin yükselmesine sebep oldu. İki ülke arasında savaş çıkma ihtimali küçük olsa da, İran ve Suudi Arabistan arasında güç sürtüşmesi ile politik gerilimin farklı strateji ve yaklaşımlarla uzun bir süre devam edeceği öngörülüyor.

İlîk krizi

Altı başlıkta İran-Suudi Arabistan geriliminin değerlendirmesi

- 1 Gerilim bölgedeki köklü mezhepsel ayrımcılığı kanıtıyor.
- 2 Suudi Arabistan, İran'ın gelişmesinden korku duyuyor.
- 3 İki ülke arasındaki gerilim, Suriye krizine ilgiyi azaltarak, Esad'ın güç kazanmasına ve çözüm sürecinin uzamasına neden olur.
- 4 İran'ın itibarı ve uluslararası platformlarda gördüğü destek, yaşanan son olaylar sonrasında gerileme gösteriyor.
- 5 Mevcut krizde kazanan tarafın şu an için Suudi Arabistan olduğu söylenebilir.
- 6 İki ülke arasındaki gerginlik ABD'nin bölge politikası açısından zorluklar çıkarıyor.

Şehla Ali HASAN

TOBB Uluslararası İlişkiler Müdürlüğü

Suudi Arabistan'da terörizm suçlamasıyla aralarında Şii din adamı Bekir El-Nimr'in de bulunduğu 47 kişinin idam cezasına çaptırılması ve mahkûmların infazının gerçekleştirilmesi Bölgede gerginliği tırmandıran neden oldu Tahran ve Meşhed'de Şeyh Nimr'in idamını protesto eden grupların Suudi Arabistan'ın diplomatik temsilciliklerine saldırması üzerine Suudi yönetimi İran ile diplomatik ilişkilerini kesti. Bu olaylar nedeniyle Suudi diplomatların İran'ı terk etmesiyle, Riyad ve Tahran arasında başlayan gerilim Bölge ülkelerinin de katılımıyla derinleşti.

Bölgenin tarihine bakıldığında, iki ülke arasındaki gerilimin ve rekabetin yeni olmadığı görülüyor. Gerilimin ana nedeni mezhepsel farklılıklar olsa da, politik farklılıkların da göz ardı edilemeyecek kadar etkin olduğu biliniyor.

Geçmişten günümüze gerilimli ilişkiler

Suudi Arabistan ve İran arasındaki ilk siyasi gerilimin 1979 yılında Batı destekçisi Şah'ın devrilmesiyle yaşanan İslam Devrimi'nden sonra derinleştiği görülmekte. İslam Devrimi'nin ardından, Şiiilerin hareketlerinin bölgede destek kazanması endişesiyle,

Suudi Arabistan liderliğinde altı Körfez ülkesinden oluşan Körfez İşbirliği Konseyi oluşturuldu. Bölgenin tarihçesi incelendiğinde aşağıdaki olayların gerçekleştiği görülüyor:

- ▶ Suudi Arabistan, 1980'lerde İran-İrak savaşında Irak lideri Saddam Hüseyin'i destekledi.
- ▶ 1987'de Mekke'de Hac sırasında Suudi güvenlik güçleriyle Şiiiler arasında çıkan olaylarda yüzlerce Şii öldü.
- ▶ Suudi Arabistan, 1988-1991 arasında İran'la diplomatik ilişkilerini dondurdu.
- ▶ 1981'de Bahreyn'de Şii milislerin öncülüğünde bir darbe girişimi gerçekleştirildi.

1) Bahreyn, Suudi Arabistan, Katar, Oman, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri.

- Suudi Arabistan ve Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri, İran-İrak savaşı döneminde İran tarafından saldırıya uğrarken 1984'te Riyad, hava sahasını ihlal ettiğini söylediği bir İran jetini vurdu.
- 1980'lerde kurulan Hicaz Hizbullah'ı ülke içinde çeşitli saldırılar gerçekleştirdi.
- Bahreyn'de 2012 yılında başlayan ve hâlâ devam eden Şii'lerin hükümet karşıtı gösterilerinin arkasında İran'ın olduğu düşünülmekte.

Bölge ülkelerinin tepkileri

Suudi Arabistan'ın Tahran ile diplomatik ve ticari ilişkilerini kesmesinin ardından, Bahreyn, Katar, Kuveyt ve Sudan, Suudi Arabistan'ı izlerken, Birleşik Arap Emirlikleri ilişkilerini maslahatgüzar seviyesine indirdi. Ayrıca Ürdün, Türkiye ve Cibuti, Suudi Arabistan'a destek verdi.

Suudi Arabistan'da birçok iş insanı ve tüccar tüketicilere İran ürünlerini boykot etmeleri çağrısında bulundu. Suudi Arabistan Ticaret ve Sanayi Odası, söz konusu boykot girişiminin Suudi Arabistan ekonomisine olumsuz bir etki yaratmayacağını açıkladı.

7 Ocak 2016 tarihinde Suudi Arabistan Kralı Salman ile bir araya gelen ve aralarında Kenya, Angola, Somali, Şili, Malezya, Ekvator, Liberya, Peru, Irak, Romanya, Kanada, Güney Kıbrıs, Yunanistan, Maldivler, Vietnam, Türkmenistan, Sri Lanka, Kore ile Burundi'nin Büyükelçililerinin bulunduğu diplomatlar Suudi Arabistan'a destek mesajı verdi².

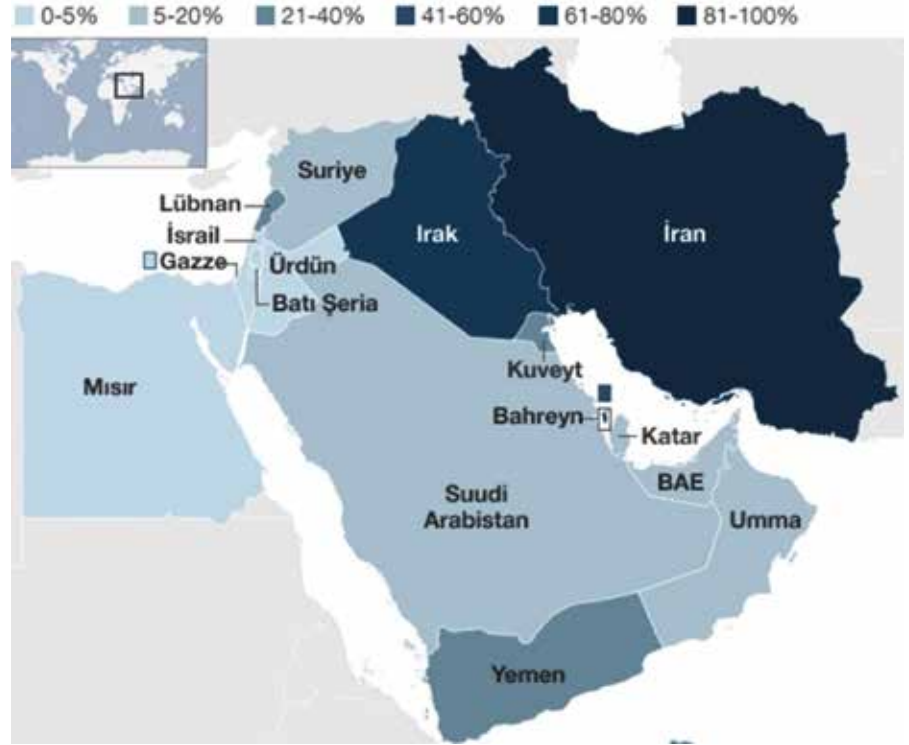
Bölgedeki Sünni ve Şii meselesi

İran ve Suudi Arabistan 1000 yıldan fazla İslam'ın kalbinde yer alan bir ayrılığın "Sünni-Şii" iki zıt kutupları olarak nitelendiriliyor. Ancak iki ülke arasındaki gerilimi sadece mezhepsel nedenlere dayandırmak yanlış olur. İki ülke arasındaki gerilimde, Orta Doğu ve ötesindeki güç mücadelesinin de büyük rolü var. Bölge nüfusunun %85'i Sünni, %15'i ise Şii'lerden oluşuyor.

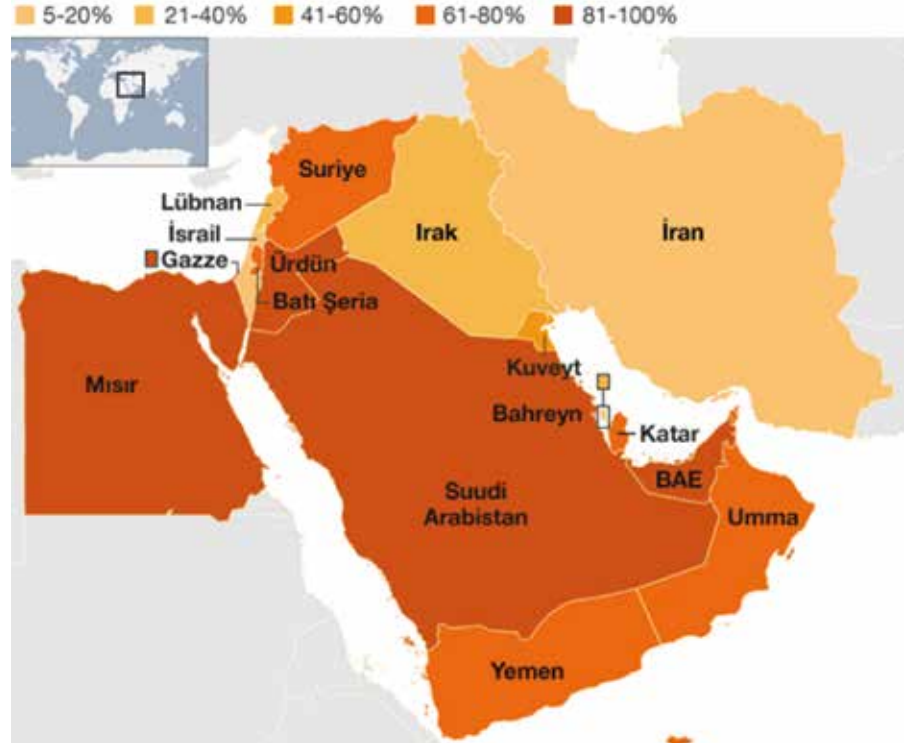
İdamlar bölgesel bir strateji miydi?

İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin 2013 yılında göreve gelmesiyle birlikte Körfez ülkeleri başta olmak üzere komşu Arap ülkeleriyle ilişkilerini yumuşatmak yerine ABD ve Batı ülkelerine yoğunlaşması, Böl-

Orta Doğu'da Şii'lerin Ülkelere Göre Tahmini Dağılımı

Orta Doğu'da Sünnilerin Ülkelere Göre Tahmini Dağılımı

Kaynak: CRS, Pew Research, CIA World Fact Book.

² Arabnews.com, "Envoys Back Saudi Anti-Terror Fight". N.p., 2016. Web. 8 Jan. 2016.

Suudi Arabistan ile İran arasındaki gerginlik stratejik ataklarla sürüyor.

ge ülkelerince tepki çekti. Son dönemde İran'ın ABD ve Batı dünyasıyla yakınlaşması, nükleer anlaşmada varılan olumlu noktalar, Suriye ile Irak'ta artan nüfuzu ve Yemen krizinde elinin güçlenmesi gibi nedenler, Suudi Arabistan'ı rahatsız etti.

Suudi Arabistan'ın, tüm bu nedenlerden dolayı, İran'ın bölgede güçlenerek Şii İslamcılarının kendisine tehdit oluşturabileceği düşüncesinin yanı sıra yeni Suud Kralı'nın aile içi çekişmelerden dolayı konumunu güçlendirme isteği de, İran'a karşı daha sert tavır takınmasına neden oluşturuyor.

Ruhani, İran'da Suudi Arabistan'a yapılan saldırılar için üzgün olduğunu belirterek sorumlularının bir an önce yakalanması için girişimlerde bulunulacağını açıklasa da, Suudi Arabistan'ın geri adım atmaması, İran'ın bölgedeki güç kazanımının önünü kesmeye çalıştığının kanıtı oluyor.

Suudi Arabistan konumundan dolayı, ABD ile Batı ülkeleri için önemli ve vazgeçilmez bir stratejik ortak. Bir taraf tutulması durumunda ise söz konusu ülkelerin diğer zengin Arap ülkeleriyle birlikte Suudi Arabistan'ın yanında durması bekleniyor.

Bu kapsamda, Suudi Arabistan mevcut durumuyla ABD ve Batı ülkelerinin İran'la yakınlaşmasını durdurmak, Suriye ile Yemen konularında uluslararası alanda

daha fazla destek almak ve nükleer enerji anlaşmasının yavaş ilerlemesini sağlamak isteyecektir.

İki ülke arasında savaş çıkması ihtimali küçük olsa da, İran ile Suudi Arabistan arasında güç sürtüşmesi, politik gerilimin farklı strateji ve yaklaşımlarla uzun bir süre devam edeceği düşünülebilir. Ancak bu durum Mayıs 2015 tarihinde Washington'da düzenlenen toplantıda Obama'nın hedeflediği İran-KİK dengesinin bozulmasına neden olabilir. KİK ülkeleri, İran ile yapılan nükleer anlaşmadan duydukları rahatsızlığı belirttikten sonra Obama, KİK ülkelerini toplamak amaçlı söz konusu toplantıyı düzenledi, ancak Suudi Kralı toplantıya katılmadı.

Suudi Arabistan-İran gerginliğine uluslararası tepkiler

Birleşmiş Milletler: Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterliği tarafından ilk başta Suudi Arabistan'da gerçekleştirilen idamlar hakkında "suçlamaların türü ve yargılama süreçlerinin adilliğine ilişkin çeşitli kaygılar duyulduğu" ifadesi kullanıldı. BM'nin bu açıklamasına Suudi Arabistan tepki göstererek, yargı kurumlarının bağımsız ve tarafsız olduğunu belirtti.

Ancak Tahran'da Suudi Arabistan Büyükelçiliği'ne gerçekleştirilen saldırı son-

“ Mısır'ın başkenti Kahire'de olağanüstü gündemle toplanan Arap Birliği Dışişleri Bakanları İran'ı, diğer Orta Doğu ülkelerinin içişlerine karışmakla ve bölgede istikrara zarar vermekle suçladı. ”

rası, BM Güvenlik Konseyi'nin olayı sert bir dille kınadığı bu açıklamada El Nimir'in idam edilmesine değinilmedi.

ABD ve Avrupa Birliği: Obama yönetimi, Suudi Arabistan ve İran arasında yaşanan gerginliğin bölgedeki istikrarsızlığı artıracağından endişe ediyor. Beyaz Saray Sözcüsü Josh Earnest durum ile ilgili olarak İran'ın diplomatik temsilcilikleri korumakta başarısız olduğunu, Suudi Arabistan'ın da idamlarla ilgili olarak insan hakları konusundaki endişelerini dile getirdiklerini ifade etti.

Obama yönetimi ayrıca, gerginliğin giderilmesinde diplomatik ilişkilerin ve doğrudan diyalogun önemli olduğunu belirterek, Bölge liderlerine, gerginliğin azaltılması için adım atmaları çağrısında bulundu.

Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkiler Başkanı Federica Mogherini tarafından yapılan açıklamada, bölgedeki gerginlik ve tansiyon göz önüne alındığında, Bölgesel

Şii Müslümanlar, 47 mahkumun idam edilmesini düzenledikleri gösterilerle kınadılar.

güçleri sorumlu davranmaya davet etti.

Rusya: Rusya, İran ve Suudi Arabistan arasında artan gerilim nedeniyle üzüntü duyduklarını ve tansiyonun düşürülmesi gerektiğini belirterek, iki ülke arasında yükselen tansiyonun sonlandırılması için arabulucu olabileceğini açıkladı.

Körfez İşbirliği Konseyi, Arap Ligi, Arap Müslüman Konseyi ve İslam İşbirliği Teşkilatı: Körfez İşbirliği Konseyi, Arap Ligi, Arap Müslüman Konseyi ve İslam İşbirliği Teşkilatı, Suudi Arabistan'ı destekleyen açıklamada saldırıları kınayarak, teröre karşı olduklarını belirtti.

Türkiye: 6 Ocak 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan açıklamada, gerçekleştirilen idamların ülkenin "iç hukuku" olduğu belirtilerek, Suudi Arabistan temsilciliklerine yapılan saldırılara tepki gösterildi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, ayrıca Suudi Arabistan'daki idam yasaının benzerinin İran ve Amerika'da da mevcut olduğunu altını çizdi.

5 Ocak 2016 tarihinde Dışişleri Bakan-

lığı tarafından aşağıdaki açıklama yapıldı:

"Suudi Arabistan'ın İran'daki diplomatik ve konsüler misyonlarına yönelik saldırılardan endişe duyulmaktadır.

Diplomatik ve Konsolosluk İlişkileri Hakkındaki Viyana Sözleşmeleri uyarınca diplomatik ve konsolosluk misyon binaları tam dokunulmazlık hakkına sahip olup, Sözleşmeye taraf olan devletler bu misyonların güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu bakımdan, Tahran ve Meşhed'deki Suudi Arabistan misyonlarına yönelik saldırılar kabul edilemez.

Türkiye iki ülke arasındaki gerginliğin bölge güvenliği, istikrarı ve barışı üzerinde olumsuz yansımaları sebebiyet vermemesini, bir an önce tehdit dilinin bırakılarak diplomasi diline dönülmesini ve teenni ile hareket edilmesini istemektedir."

4 Ocak 2016 tarihinde Hükümet Sözcüsü Numan Kurtulmuş ise Suudi Arabistan-İran gerilimi hakkında siyasi idam cezalarına karşı olduğunu belirterek, İran ve Suudi Arabistan'ın Türkiye'nin dostu olduğunu ifade etti.

Kaynakça:

- Aljazeera.com, "More Countries Back Saudi Arabia In Iran Dispute". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Aljazeera.com.tr, "Obama'nın Körfez satrancı". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Aljazeera.com, "Saudi-Iran Standoff: War Or A Grand Bargain?". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Anadolu Ajansı, "BM'nin Açıklamasına Suudi Arabistan'dan Tepki". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- The Guardian, "Saudi Arabia And Iran Need Each Other". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Arabnews.com, "Arab League, GCC To Discuss Attacks". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Arabnews.com, "Envoys Back Saudi Anti-Terror Fight". N.p., 2016. Web. 8 Jan. 2016.
- BBC News, "Iran And Saudi Arabia's Great Rivalry Explained - BBC News". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- BBC News, "UN Condemns Attack On Saudi Embassy In Iran - BBC News". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- BBC Türkçe, "Erdoğan'dan Suudi Arabistan'daki idamlara yorum: İç hukuk". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- BBC Türkçe, "5 Soruda Suudi Arabistan - İran Gerilimi - BBC Türkçe". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- BBC Türkçe, "S.Arabistan-İran Gerilimi: BM'den İran'a Kınama - BBC Türkçe". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- DeYoung, Karen, "U.S. Fears Saudi Tensions With Iran Could Affect Fight Against ISIS". Washington Post. N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- English.alarabiyah.net, "Saudi Arabia and Iran heading to war?". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Haber7, "ABD'den Suudi Arabistan Ve İran'a Çağrı". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- International Business Times UK, "Gulf Council And Arab League Rally Behind Saudi Arabia Over Iran Spat". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Miller, Aaron, "Saudi Arabia-Iran Crisis: Six Takeaways - CNN.Com". CNN. N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- NPR.org, "Saudi Arabia And Iran: Here's How Their Feud Could Escalate". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Oic-oci.org, "OIC General Secretariat Denounces The Attack On Saudi ...". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- Rettmann, Andrew, "EU In Telephone Diplomacy On Saudi-Iran Crisis". Euobserver.com. N.p., 2016. Web. 8 Jan. 2016.
- soL Haber Portalı | güne soL'dan bakın, "Numan Kurtulmuş: İran Ve Suudi Arabistan Bizim Dostumuzdur". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, "T.C. Dışişleri Bakanlığı'ndan", N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.
- The Guardian, "Saudi Arabia And Iran Need Each Other". N.p., 2016. Web. 7 Jan. 2016.

Dünya genel olarak “mutlu ve umutlu” ancak refah beklemiyor

Dünya genelinde insanların %66'sı kendini mutlu hissediyor ve %54'ü 2016 yılının kendisi için daha iyi geçeceğini umuyorken yalnızca %45'i ülkelerinin ekonomik durumunun geçen yıla göre daha iyi olacağını düşünüyor.

Fotoğraf: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

WIN/ Gallup International üyesi firmaların dünya genelinde 68 ülkede 66 bini aşkın kişiyle görüşerek gerçekleştirdiği Global Mutluluk, Umut ve Refah Araştırması'nın sonuçları yayımlandı. Dünya genelinde insanların %66'sı mutlu iken mutsuzların oranı %10. Dört kişiden biri ne mutlu ne de mutlu değil. Dünyanın en mutlu ülkesi Kolombiya (%87), en mutsuz ülkeleri ise geçen yıl olduğu gibi Irak (%26) ile Yunanistan (% 29).

Türkiye halkası BAREM tarafından gerçekleştirilen araştırmada Türkiye, %55 mutlu oranıyla dünya mutluluk sıralamasında 68 ülke arasında 46'ıncı sırada yer alıyor. Mutsuzlar %15. Türkiye'de mutluluğun her sosyoekonomik statü grubuna benzer şekilde dağılmış olması dikkat çekerken, mutsuzluk oranı en yüksek kesimlerin işsizler (%35) ve çalışmayan emekliler (%18) olması minimum ihtiyaçların karşılanamaması riskinin mutluluğu etkilediğini gösteriyor.

2016 yılı 2015'e göre daha iyi olacak

Araştırmaya göre dünya nüfusunun %54'ü kendileri açısından 2016 yılının 2015'e göre daha iyi olmasını bekliyor, %16'sı tersini, dörtte biri ise iki yılın aynı olacağını düşünüyor. 2016 yılından en umutlu ülkeler Güney

Asya ülkesi Bangladeş (% 81), Afrika ülkesi Nijerya (%78) ve Çin (%76). En az umutlu olanlar ise Avrupa'dan; İtalya (%15), Bosna Hersek (%19) ve Bulgaristan (%19).

Türkiye %44 umutlu oranı ile 68 ülke içinde 23'üncü sırada yer alıyor. 2016 yılının kendileri için 2015'den daha kötü geçeceğini düşünenler %28, benzer bir yıl bekleyenler ise %22. Türkiye'de erkekler (%51), kadınlara göre (%36) 2016 yılından daha umutlu. En umutsuz yaş grubu 45-64, bu grubun %35'i bu yıldan daha kötü bir 2016 bekliyor. Benzer şekilde metropollerde yaşayanlar arasında umutsuzların oranı %35 ile diğer şehirlerden daha yüksek. Üniversite mezunları içinde umutsuzların oranı %39'a yükseliyor.

Refah beklentisi daha düşük

2106 yılının ülkelerinin ekonomisi açısından 2015'den daha iyi olacağını düşünenlerin oranı dünya genelinde %45. Daha kötü bir yıl bekleyenler %22 iken, benzer olacağını düşünenler %28. 2016 yılından en umutlu ülkeler aynı zamanda refah beklentisi en yüksek olanlar; Nijerya (%74), Bangladeş (%72) ve Çin (%65). En düşük ülke ise halkının %71'inin ülke ekonomisinin 2015 yılından daha kötü olmasını bekleyen Yunanistan.

Türkiye refah beklentisi açısından, daha

iyi bir 2016 bekleyen %32 ile 68 ülke arasında 23'üncü sırada. Olumsuz düşünenler %35, benzer bir 2016 yılı bekleyenler ise %28. Demografik kırılımların umut ve refah beklentileri paralellik gösteriyor. Refah beklentisi erkeklerde (%39) kadınlara (%25) göre yüksek. 2016 ekonomisinin 2015'ten kötü olacağını düşünenler Türkiye genelinde %35 iken; 45-64 yaş grubunda %45'e, İstanbullular arasında %40'a, İzmir'de yaşayanlar arasında %50'ye, üniversite mezunları içinde ise %50'ye çıkıyor.

Gelişmekte olan ülkeler daha umutlu

Dünya ülkelerini zenginler (G7), gelişmekte olan ülkeler (G7 dışındaki G20) ve diğer ülkeler olarak üç gruba ayırdığımızda, aralarında gelir açısından uçurum olan üç grupta da mutluyum diyenler yüksek oranlarda; zenginler (%55), gelişmekte olanlar (%69) ve diğer ülkeler (%63). Ancak umut açısından ciddi farklar var. 2016 yılının 2015'den daha iyi geçeceğini düşünenlerin oranı, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, çok daha yüksek: Zenginler (%29), gelişmekte olanlar (%63) ve diğer ülkeler (%48).

Benzer şekilde refah beklentisi de gruplara göre çok farklı ve gelişmekte olan ülkelerde en yüksek oranda; zenginler (%18), gelişmekte olanlar (%54) ve diğer ülkeler (%40).